

синтаксические и морфологические признаки при распределении на две группы, соотносительные с именами существительными и прилагательными.

Ключевые слова: местоимение, грамматическая категория, синтаксическая функция, морфологический признак, существительные местоимения, прилагательные местоимения.

Mykhailova E., teach.,

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE PRONOUN IN TURKISH LANGUAGE GRAMMAR

The article deals with the pronouns correlated with nouns and adjectives. Their syntactic and morphological features according to the differentiation into noun and adjective vocabulary are viewed.

Keywords: pronoun, grammatical category, syntactic function, morphological features, noun pronouns, adjective pronouns.

УДК 81'255.111.161.2

Мовчан Б.В., асп.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЗБЕРЕЖЕННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ ФУНКЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ)

У статті розглядаються особливості відтворення стилістичних функцій фразеологізмів в українському перекладі. Матеріалом для аналізу є повість Артура Конан Дойля "Собака Баскервілів" ("The Hound of the Baskervilles"), "Оригінал Лаури" ("The Original of Laura") В. Набокова та переклади цих творів українською мовою. Зроблено спробу проаналізувати доцільність застосування різних перекладацьких прийомів, оцінити рівень збереження експресивності та образності оригіналу в перекладі.

Ключові слова: переклад, фразеологізми, Артур Конан Дойль, В. Набоков, мовний реєстр, експресивність.

Фразеологічні одиниці, безперечно, відіграють важливу роль у формуванні стилю художнього твору. Вони значною мірою впливають на сприйняття тексту читачем, створюючи складну систему прямих і переносних значень, їх відтінків, образів, асоціацій тощо.

Фразеологізми часто виходять за межі окремого речення, міцно зцементовуючи текст у єдине ціле. На основі базових загальновідомих фразеологічних одиниць під час їхнього ситуативного застосування і внаслідок їх модифікації автором тексту можуть будуватися нові специфічні стилістичні конструкції. Деякі дослідники звертають увагу на так звану фразеологічну гру слів, фразеологічну алюзію, а також на поширену фразеологічну метафору, яка може через асоціативні зв'язки з компонентами фразеологізмів створювати метафоричну мережу, що простягається іноді навіть на декілька сторінок. Латвійська дослідниця Аніта Нацисіоне зазначає, що у такий спосіб досягається образна цілісність тексту, який об'єднується певною мірою навколо фразеологізмів [Nacisone, 2001].

Ми вважаємо, що навіть частотність використання фразеологізмів у тексті можна назвати однією з рис ідіостилю того чи іншого автора. Тому вибір матеріалу для дослідження не є випадковим.

У статті розглянуто повість "The Hound of the Baskervilles" Артура Конана Дойля та її українські переклади, а саме "Пес Баскервілів" видавництва "Українська накладня", що надруковано у Лейпцігу (рік видання та автор перекладу не вказується), "Пес Баскервілів" 1992 року (друковано за виданням 1928 року, перекладач не вказаний) та "Собака Баскервілів" 2010 року в перекладі В.О. Панченка. А також "Оригінал Лаури" В. Набокова у двомовному виданні 2009 року з українським перекладом П.В. Тарашука.

Артур Конан Дойль у своїх творах досить часто застосовує фразеологічні одиниці, а з огляду на час, що пройшов після опублікування оригінального твору англійською мовою, уже можна говорити про множинні переклади українською, які різуче відрізняються один від одного. Отже, можемо провести певні порівняння між творами різних авторів, а також між різними перекладами одного твору.

Окрім певного семантичного значення, фразеологізми у сконденсованій формі містять приховані шари додаткової інформації, на кшталт національного колориту, алюзій тощо. Ми ставили за мету з'ясувати, чи зберігається ця інформація, а разом з нею рівень експресивності й образності цих одиниць у перекладі.

Цікавим є питання відповідності мовних реєстрів перекладу й оригіналу. Мовний реєстр (тип мовлення, обраний з урахуванням ситуації, мовленнєвих інтенцій, соціального статусу та

особливостей співрозмовника, як у межах різних функціональних стилів, так і в межах одного функціонального стилю) може змінюватися внаслідок належності складових образного фразеологізму до різних пластів лексики в мові джерела і перекладу. Окрім того, одиниця може не мати фразеологічних відповідників взагалі, а може мати їх декілька, кожен із яких належатиме до іншого регістру.

Кількісний підрахунок показує, що "Оригінал Лаури" В. Набокова містить 12 фразеологізмів, а фрагмент повісті "Собака Баскервілів" Артура Конан Дойля на приблизно такому ж обсязі тексту – більше 70. Розглянемо деякі з них.

Приклад 1.

*I also loathe the proximity of valets and the vile touch of their hands. The last one I had was at least clean but he regarded the act of dressing his master as a battle of wits, **he doing his best** to turn the wrong outside into the right inside and I undoing his endeavors by working my right foot into my left trouser leg.*

"Мені була огидна й близькість слуг і ниці дотики їхніх рук. Останній слуга, якого я мав, був принаймні охайний, проте акт одягання свого господаря вважав за двобій винахідливих і **пнувся зі шкури**, щоб не оцей виворіт став нареши́ти потрібним лицем, а я нищив його зусилля, засуваючи праву ногу в ліву холошу". [Набоков 2009, 298].

Тут бачимо, що англійське нейтральне "**doing one's best**" в українському перекладі перетворюється на експресивне, емоційно забарвлене, "**пнутися зі шкури**", що можна навіть певною мірою віднести до зниженої лексики.

Приклад 2.

I confess that at these words a shudder passed through me [Doyle 2007, 25].

Признаюсь, що при цих словах мороз пробіг у мене поза шкурою [Дойль б.р., 34].

Признаюсь, почувши це, я здригнувся [Дойл 1992, – 15].

Щиро зізнаюся: в мене мороз пробіг поза шкірою, коли я почув ці слова [Дойль 2010, 219].

У першому варіанті перекладу нейтральний вираз "**a shudder passed through me**" передається більш експресивним "**мороз пробіг поза шкурою**". У другому варіанті переклад не фразеологічний – вжито лексему "**здригнувся**". Найприйнятнішим, на наш погляд, виглядає третій переклад.

Незначна зміна одного слова, порівняно з першим варіантом (замість "шкура" використовується "шкіра"), змінює забарвлення фразеологічної одиниці в перекладі, наближає її до більш нейтрального регістру оригіналу.

Приклад 3.

*The third, Rodger, was the **black sheep of the family**. He came of the old mastersul Baskerville strain, and was the very image, they tell me, of the family picture of old Hugo [Doyle 2007, 28].*

Перший, Роджер, був, як то кажуть, паршивою вівцею в отарі; він був старої свавільної породи Баскервілів і, як кажуть, як дві краплі портрет старого Гуга [Дойль б.р., 40].

Третій, Роджер, був найгіршим у родині. Кажуть, він скидався, як дві краплі води, на портрет старого Х'юго... [Дойл 1992, 18].

Молодшого, Роджера, вважали в сім'ї за виродка. Від предків він успадкував їхню лють і був достеменно схожий на портрет того самого Х'юго [Дойль 2009, 222].

У наведеному фрагменті зосередимо увагу на фразеологізмі "**black sheep (of the family)**". Він є похідним від прислів'я "there is a black sheep in every flock".

"Black sheep" – це людина, яка не вписується в групу або родину, зокрема, через свою поведінку, або людина, про яку сформована негативна думка інших членів групи.

Ключовим тут, на нашу думку, є відтінок значення, що вказує на "іншість". Це підтверджується існуванням модифікації цього фразеологізму "red sheep of the family" (мався на увазі комуніст у середовищі аристократів), а також те, що синонімом до цього фразеологізму в деяких джерелах наводять "white crow" – біла ворона.

Розглянемо варіанти існування цього фразеологізму в українській мові:

- Одна паршива овечка всю отару поганить.
- Паршива вівця цілу отару спаскудить.
- Від одного гнилого яблука увесь віз ізгниє.

Насамперед в очі кидається відмінність регістру мовлення, який для цього фразеологізму є дещо зниженим, порівняно з англійським "black sheep". Також помітно деяку відмінність у значенні. В українській мові під цим фразеологізмом мається на увазі хтось, хто негативно впливає на всю групу, а не просто відрізняється від інших її членів.

Зауважимо, що фразеологізм "паршива вівця" взагалі відсутній у "Фразеологічному словнику української мови" у 2-х книгах, а також у "Словнику фразеологізмів української мови", що вийшов друком у серії "Словники України", де найповніше відображено загальноновживану фразеологію української мови і дано її всебічну лексикографічну характеристику.

Англо-російський фразеологічний словник за редакцією О.В. Куніна тлумачить цей фразеологізм так: сором для сім'ї; негідник; людина, яка негативно діє на інших; "паршива вівця".

У "Лейпцизькому" перекладі подається відповідник **"паршива вівця в отарі"**. Два наступні переклади використовують нефразеологічні варіанти перекладу: "Роджер був найгіршим у родині", "Роджера вважали в сім'ї за виродка". На нашу думку, доречнішими є нефразеологічні варіанти перекладу, адже використання варіанту "паршива вівця" є не зовсім точним семантично, а також змінює реєстр мовлення, порівняно із більш нейтральним виразом "black sheep".

Приклад 4.

And certainly for no earthly reason does this passage resemble in rhythm another novel [...].

І, безперечно, аж ніяк не з земних причин даний уступ нагадує своїм ритмом інший роман [...] [Набоков 2009, 142].

Приклад 5.

"How in the world can you say that?" [Doyle 2007, 38].

– *Як до чорта можете ви це сказати* [Дойль б.р., 58].

– *Скажіть, бога ради, як ви це можете підтверджувати?* [Дойл 1992, 26].

– *Чому ви так гадаєте?* [Дойль 2010, 229].

У цих двох прикладах увагу привертають схожі одиниці – **"for no earthly reason"** і **"how in the world"**. У тексті також натрапляємо на подібні до них **"what in thunder"** та **"why in thunder"**.

У словниках знаходимо такі значення наведених одиниць: "of no earthly use" – абсолютно непотрібний; "not an earthly chance" – ні найменшого шансу; "in the world" – 1) дуже, абсолютно, ... на світі, в решті решт; 2) коли-небудь, взагалі, зовсім.

На нашу думку, усі ці одиниці можна назвати фразеологічними інтенсифікаторами.

При їх перекладі знову ж таки постає проблема збереження мовного реєстру. Не зовсім зрозуміло, що ближче до англійського "in

the world" – українське "до чорта", чи "бога ради". Можливо, взагалі краще передати інтенсифікацію нефразеологічно? Однак ми вважаємо неправильним рішення В. Панченка взагалі не перекладати цей інтенсифікатор. Помилковим, з нашої точки зору, є також буквальный переклад П. Таращука, котрий без видимих причин не ідентифікував образного значення інтенсифікатора *earthly*.

Отже, навіть початковий аналіз невеликих обсягів текстів та їх перекладів засвідчив, що дійсно в деяких випадках відбувається зміна стильового реєстру, порівняно з текстом оригіналу. Окрім того, іноді спостерігається втрата образності й експресивності внаслідок нефразеологічного перекладу, семантично неточний переклад або його відсутність.

Незважаючи на різну концентрацію фразеологічних одиниць у текстах, відсоток недосконалого перекладу, у якому в цільовому тексті фразеологізми належать до іншого стильового реєстру або є інші неточності в обох проаналізованих джерелах, виявився приблизно однаковим. У перекладах виявлено 13 проблемних фразеологізмів із 70 у творі Артура Конан Дойля (18%) і 2 з 12 у творі Володимира Набокова (16%).

Дослідження підтверджує можливість існування неточностей у відтворенні мовного реєстру, експресивності й образності в англійсько-українському перекладі. Для виявлення закономірностей у цій сфері перекладу необхідно перевірити отримані кількісні показники шляхом аналізу більших об'ємів текстів. Також відкритим залишається питання, чому слід віддати перевагу: збереженню саме фразеологічної форми одиниці в перекладі чи більш точній передачі нюансів смислів та емоційно-стилістичного забарвлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Влахов С.* Непереваемое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 352 с.
2. *Nacisione, Anita.* Phraseological Units in Literary Discourse : Implications for teaching and learning. 2001 : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academia.edu/2424424/Phraseological_Units_in_Literary_Discourse_Implications_for_Teaching_and_Learning

Джерела ілюстративного матеріалу

3. *Дойль, Артур Конан.* Пес Баскервілів: роман : [пер. з англ.] / А. К. Дойль. – К. ; Ляйпціг : Українська накладня, Б. р... – 279 с.

4. *Дойл, Артур Конан*. Пригоди Шерлока Холмса; Вигнанці / А. К. Дойль ; [пер. з англ., перекл. не вказаний.]. – К. : Україна, 1992. – 512 с.

5. *Дойль, Артур Конан*. Пригоди Шерлока Холмса / А. К. Дойль ; [пер. з англ. В. О. Панченка]. – К. : Веселка, 2010. – 332 с.

7. *Набоков В.* Оригінал Лаури / В. Набоков ; [пер. з англ. П. В. Тарашука]. – Харків : Фоліо, 2009. – 318 с.

6. *Doyle, Arthur Conan*. The Hound of the Baskervilles / Arthur Conan Doyle. – London : Penguin Books, 2007. – 174 p.

Стаття надійшла до редакції 23.04.13

Мовчан Б., асп.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

СОХРАНЕНИЕ СТИЛИСТИЧЕСКОЙ ФУНКЦИИ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В АНГЛИЙСКО-УКРАИНСКОМ ПЕРЕВОДЕ

(на матеріалі произведених художественной прозы)

В статье рассматриваются особенности воспроизведения стилистической функции фразеологизмов в переводе. Материалом для анализа служат повесть Артура Конан Дойля "Собака Баскервилей" ("The Hound of the Baskervilles"), "Оригинал Лауры" ("The Original of Laura") В. Набокова и переводы этих произведений на украинский язык. Осуществлена попытка проанализировать обоснованность различных переводческих решений, оценить уровень передачи экспрессивности и образности оригинала в переводе.

Ключевые слова: *перевод, фразеологизмы, Артур Конан Дойль, В. Набоков, регистр речи, экспрессивность.*

Movchan B., postgraduate student,

Institute of Philology Taras Shevchenko National University of Kyiv

RENDERING STYLISTIC FUNCTION OF ENGLISH IDIOMS IN THE UKRAINIAN TRANSLATIONS (BASED ON LITERARY PROSE TEXTS)

The article aims to research different methods, techniques and decisions in rendering stylistic functions of English idioms in the Ukrainian translations. The novels "The Hound of the Baskervilles" by Arthur Conan Doyle and "The Original of Laura" have been chosen for our analysis, since there exist several Ukrainian translations of these works, which give us the possibility to compare various translation strategies and tactics which

prove successful in reproducing expressiveness and figurativeness of the original.

Keywords: translation, idioms, Arthur Conan Doyle, Vladimir Nabokov, speech register, expressiveness.

УДК 81'276.1::81'367

Мовчанюк А. О., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

СИНТАКТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОЛЕКТУ БАРАКА ОБАМИ

У статті проаналізовано синтактико-стилістичні особливості ідіолекту Барака Обами на матеріалі публічних промов американського президента (протягом 2006–2012 рр.). Визначення характерних рис мовлення політика світового масштабу дає можливість дослідити особливості індивідуального вживання мови.

Ключові слова: ідіолект, граматична структура, емфаза, стилістичний засіб, метафора, емоційний вплив.

Метою статті є визначення й аналіз синтаксичного та стилістичного аспектів особливостей ідіолекту Барака Обами.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена аналізом нового мовного матеріалу, що відображає характерні риси мовлення одного з найпопулярніших сучасних політиків, а отже, відображає соціальну картину подій в Америці та всьому світі. Потреба адекватного висвітлення цих подій і визначає вибір політиком конкретних синтактико-стилістичних засобів впливу на аудиторію.

Об'єктом дослідження стали тексти публічних промов Барака Обами за 2002–2012 рр.

Термін "ідіолект" був уведений в англomовний науковий світ приблизно в 1940-ві рр. Він визначається як варіант мови, що використовується певною людиною і характеризується особливими принципами підбору слів і граматичних конструкцій, а також словами, ідіомами, вимовами, яким надає перевагу певна людина [3]. За Л.О. Ставицькою, ідіолект у широкому розумінні – це реалізація певної мови індивідом, тобто сукупність текстів, породжуваних мовцем і досліджуваних лінгвістом з метою